

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 68 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 68 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:

<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3830>

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE SAMSUN BAHRİYE MÜFREZE KOMUTANLIĞI VE FAALİYETLERİ*

SAMSUN NAVAL DETACHMENT COMMAND AND ITS FACILITIES DURING THE PERIOD OF NATIONAL STRUGGLE

Figen ATABEY*

Öz

Çalışmada, Milli Mücadele döneminde Karadeniz'deki ilk deniz birliği olarak Samsun'da teşkil edilmiş ve önemli hizmetlerde bulunmuş olan Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığına ve faaliyetlerine yer verilmiştir. Milli Mücadelenin başlangıç noktası olan Samsun, aynı zamanda mühimmat, malzeme, teçhizat ve gıda deposu ile Anadolu'ya yapılacak sevkiyatın merkezi konumundaydı. Milli Mücadele süresince Samsun, Trabzon ve İnebolu ile birlikte İstanbul ve Sovyet Rusya'dan gelecek ve Anadolu'ya yapılacak her türlü yardımın giriş çıkış merkezi olarak önemli görevler üstlenmiştir. Bu dönemde TBMM Hükümeti tarafından her türlü deniz faaliyetinin koordinesini sağlamak amacıyla Umur-ı Bahriye (Deniz İşleri) Müdürlüğü'nün kurulmasını müteakiben teşkil edilen ilk deniz birliği Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığıdır. Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nün 21 Temmuz 1920 tarihli emri ile kurulan Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı, silah ve malzeme depolarının muhafazasını sağlamak; şehirdeki ve kırsaldaki Pontus-Rum çeteleri ile mücadele etmek; aynı zamanda Anadolu'da kurulmakta olan bütün deniz kuruluşlarının ve gemilerin gereksinim duyduğu erlerin eğitimini gerçekleştirmekle görevlendirilmiştir. Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığına bağlı olarak Samsun Bahriye Mektebi, Samsun Bahriye Divan-ı Harbi Daimisi ve Ganaim-i Bahriye Mahkemesi gibi kuruluşlar görev yapmıştır. Muharip kuvvet olarak da büyük faydası görülen Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı faaliyette bulunduğu Ağustos 1920-Ekim 1922 tarihleri arasında 1026 erin eğitimini sağlayarak, görev yapacağı gemi/birliklere göndermiştir. Komutanlık uzun müddet bölgedeki diğer milis kuvvetleri ile birlikte Pontus Rum çetelerine karşı mücadele verirken, Samsun ve civar kıyılarında herhangi bir çıkarmaya karşı bölgeyi savunmaktan da sorumlu tutulmuştur. Komutanlık personeli bölgede faaliyet gösteren Pontus Rum çetelerine karşı karada ve denizde büyük başarı sağlamıştır. Yine Yunan filosunun 7 Haziran 1922 tarihinde Samsun'u denizden bombardımanı esnasında Yunan birliklerinin kıyıda çıkarma yapması ihtimaline karşı gerekli savunma tedbirlerini almıştır. Çalışmada bahse konu komutanlığın faaliyetleri ve Milli Mücadeleye olan katkısı, arşiv belgelerinin yansira konuya ilişkin başvuru kaynaklarından ve hatıratlardan istifade edilerek, ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Karadeniz, Umur-ı Bahriye (Deniz İşleri) Müdürlüğü, Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı, Samsun Bahriye Mektebi.

Abstract

In this study, Samsun Naval Detachment Command that had great importance as first naval unit in the Blacksea coasts and its activities in the National Struggle Period will be given. The Black Sea was the sole source of supply of the Turkish army fighting against Greeks in the Western Front during the National Struggle Period. During

* Bu çalışma, 11-14 Haziran 2019 tarihleri arasında Samsun'da düzenlenen "100.Yılında 19 Mayıs ve Milli Mücadele Uluslararası Sempozyumunda" sözlü tebliğ olarak sunulmuştur.

*Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. fatabey@agri.edu.tr.

the National Struggle, along with Samsun, Trabzon and İnebolu, undertook important duties as the entrance and exit centers of all kinds of assistance sent from Istanbul and Soviet Russia to Anatolia. In order to maintain the naval affairs, the first unit established by the Turkish Grand National Assembly after Directorate of Naval Affairs was the Samsun Naval Detachment Command. Forming on 21th July 1920 by the order of Directorate of Naval Affairs, Samsun Naval Detachment Command was tasked to defend the storage of weapons and material warehouses; to fight against Pontus-Greek gangs in the city and in the countryside; It was also established in order to provide education to all the sea organizations and ships that are being established in Anatolia. The Samsun Naval Detachment which was also a great asset as a combat force, provided training for 1026 soldier between August 1920 and October 1922, and sent it to the ships/units it would serve. The command personnel have achieved great success in the struggle against the Greek gangs operating in the sea and the land. On June 7, 1922, during the bombardment of Samsun by the Greek fleet, this command achieved to take the necessary defense measures to prevent the Greek troops from taking offshore. In this study, the activities of the mentioned command and its contribution to the National Struggle is going to be revealed by using the archival documents as well as the sources and memoirs related to the subject.

Keywords: Turkish War of Independence (National Struggle), The Black Sea, Directorate of Naval Affairs, Samsun Naval Detachment Command, Samsun Naval Academy.

Giriş

Karadeniz, Milli Mücadelenin özellikle en yoğun yaşandığı 1921 ve 1922 yılı içinde Türk ordusunun Batı Cephesi'nde Yunanlılara karşı verdiği savaşta Anadolu'nun yegâne ikmal kaynağı olmuştur. Birinci Dünya Harbi'nin galibi devletlerin 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Mütarekesi'ni takiben her tür taşımacılığa imkân bırakmayacak şekilde Batı ve Güney kıyılarını ele geçirmiş olmaları, sıkı bir kontrol ve abluka altında bulunmasına rağmen Karadeniz'i, özellikle Rus Bolşevik Hükümeti ile yapılan anlaşmaların sonucu Milli Mücadele harekâtının desteklenebileceği yegâne bölge yapmıştır (Işın, 1946, 70). Bu durumda Anadolu'da işgalcilere karşı savaşan ordunun kesin zaferi kazanacak harekâtı yapabilmesi için gerekli silâh, cephane ve araç gereçleri elde edebilme yolları oldukça sınırlı bulunmuştur. Bunlar, ya İstanbul'daki depolardan kaçırılarak ya da Bolşevik Rusya gibi yabancı ülkelerden yardım yoluyla sağlanacaktı. Anadolu'nun işgalden kurtulması sürecinde Sovyet Rusya'nın Ankara Hükümetine yaptığı askeri yardımlar hayati rol oynamıştır. TBMM Hükümetinin 24 Ağustos 1920'de Sovyet Rusya ile parafe ettiği yardım antlaşması gereğince yapılması planlanan askeri yardımın deniz yoluyla yapılmasına karar verilmiştir. Nakliyat-ı Bahriye olarak tarihe geçen bu süreçte Karadeniz üzerinden silah, cephane ve her türlü malzemeyi içeren lojistik nakliyatın idamesi yaşamsal bir boyut kazanmıştır. Bu maksatla bütün deniz faaliyetlerinin tek bir elden yürütülmesi için TBMM Hükümeti tarafından 10 Temmuz 1920 tarihinde "Umur-ı Bahriye Müdürlüğü (Deniz İşleri Müdürlüğü)" teşkil edilmiştir (Büyüktuğrul, 1977, 77; Sarıhan, 1995, 428).¹ Umur-ı Bahriye Müdürlüğü, öncelikle İstanbul'da enterne edilmiş bulunan Donanma gemileri ve diğer birliklerde bulunan genç subayları Anadolu'ya sevk etmek üzere harekete geçmiştir.

Birinci Dünya Harbi'ni takiben 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince, Osmanlı Donanmasına ait gemilerin kontrolü İtilaf Devletleri'nce teşkil edilen Kontrol Komisyonuna bırakılmıştı. Osmanlı Donanmasının büyük bir bölümü Haliç'te enterne edilirken, İşgal Devletleri tarafından Karadeniz'de asayiş görevi icra etmek üzere 1919 Şubat ayı tarihi itibarıyla Aydınreis ve Preveze gambotları görevlendirilmişti. Bölgedeki ticaret gemilerinin emniyetini sağlamak ve kaçakçılığa engel olmak üzere ana silahları çıkarılmış olan Aydınreis ve Preveze gambotlarından başka savaş gemisi bulunmamaktaydı (Atabey, 2006, 72; Özel, 2012, 325).² Bu iki gambottan Aydınreis gambotu, Trabzon limanında üslenip Doğu Karadeniz'de, Preveze gambotu ise Sinop'ta üslenip, Batı Karadeniz'de karakol hizmeti ile görevlendirilmiştir (Büyüktuğrul, 1977, 29). İngilizler, serbest durumdaki gambotların Anadolu'daki mücadeleye destek verdiğini ileri sürerek, 1920 yılının Nisan ayında İstanbul'a çekilmesini talep etmiştir. TBMM Hükümeti, İstanbul Hükümetinin Preveze ve Aydınreis gambotlarını İstanbul'a götürme konusundaki girişimleri üzerine iki gambota da resmen el koymuştur. Ardından İşgal

¹ Umur-ı Bahriye Müdürlüğü, harekât açısından Genelkurmay Başkanlığının Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi Başkanlığı'na, idari açıdan ise Milli Müdafaa Vekâletine bağlı olarak kurulmuştur. Bahse konu teşkilatın Müdürlüğüne Binbaşı Şevket (Doruker) Bey getirilmiştir. 24 Ağustos 1920'de Sovyet Yardım Anlaşma taslağının parafe edilmesi ile birlikte ülke genelinde deniz taşımacılığına olan ihtiyacın artması ve bu yönde kullanılan deniz vasıtalarının nitelik ve niceliğinin büyümesi sebebiyle "Umur-ı Bahriye Müdürlüğü" teşkilatı genişletilerek, bir daire hâline getirilmiş ve 1 Mart 1921 tarihinde "Bahriye Dairesi Reisliği" adını almıştır.

² *Aydınreis ve Preveze Gambotları*: 1912 yılında hizmete girmiş, Fransız yapımı, 6-7 mil süratinde, 503 tonajındaki gambotlardır.

Kuvvetlerinin Karadeniz kıyılarında artan faaliyetleri karşısında bu gemilerin emniyet altına alınmaları açısından geçici olarak Sovyet Rus limanlarına gönderilmeleri kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda 1920 yılının Eylül ayı ortalarında bu gemiler, personel sayısı azaltılmış olarak Novorossiysk'e hareket etmişlerdir. Bu gemilerden Aydınreis gambotunun bir kısım subay ve mürettebatı Trabzon Bahriye Müfrezesi emrine verilirken, Preveze gambotunun personeli ise Samsun Bahriye Müfrezesi emrine geçici olarak verilmiştir.

1. Samsun Bahriye Müfreme Komutanlığı'nın Kurulma Süreci

Samsun Bahriye Müfreme Komutanlığı, Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nün kurulmasından kısa bir süre sonra, Karadeniz'deki ilk deniz teşkili olarak 21 Temmuz 1920 tarihinde Milli Müdafaa Vekili Fevzi Paşa tarafından bölgeden sorumlu bulunan 15. Tümeneye verilen emirle kurulmuştur (*Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, 1965, Belge No: 1192). Bu müfremenin kuruluşundaki esas amaç, Anadolu'da kurulmakta ve kurulacak olan bütün deniz kuruluşlarının, gemilerin gereksinim duyduğu personel ve eratin yetiştirilmesiydi. Başlangıçta Samsun bölgesinden sorumlu bulunan 15. Tümenin 38. Piyade Alayına bağlı bulunan birlik, 1920 yılının Ağustos ayı başında Preveze gambotundan gönderilen üç subay ile faaliyete geçmiştir. Bu müfremenin kuruluşunda Kıdemli Yüzbaşı İbrahim Münir Efendi görevlendirilmiş, yardımcılığına da Makine Yüzbaşı Lütfi Efendi ve Teğmen Müfit Nihat (Tanca) verilmiştir. 1920 Temmuz ayı sonlarında verilen emir gereği Ankara'dan yola çıkan bu üç subay, 5 Ağustos 1920 günü Samsun'da müfrezeyi kurmuştur (Nutku, 1962, 122: *Türk İstiklal Harbi*, 1964, 21). Bu sırada Sinop'ta bulunup da Rusya'ya hareket emri verilen Preveze gambotunun bir kısım mürettebatı ile karaya çıkarılan silah ve malzemenin Samsun Bahriye Müfrezesini takviye etmesi uygun bulunmuştur. Preveze gambotunun komutanı Binbaşı Hayrettin ve Yarbay Fehmi Rasih, müfremenin kadrosuna girerek, beraberindeki erlerle Samsun Bahriye Müfrezesinin kuruluş aşamasında büyük katkı sağlamışlardır (Nutku, 1962, 122). Bu müfreme 1920 yılı sonlarında büyümüş ve tam kadrolu bir tabur hâline gelmiştir. 1921 yılında Müfreme Komutanlığı kadrosu personel bakımından 19 subay, 2 astsubay ve 300 ere ulaşmıştır (Işın, 1946, 38).³

Başlangıçta 15. Tümen bağlısı 38. Alayın kışlasında çalışmasını sürdüren Müfreme Komutanlığı, 1 Ocak 1921 tarihi itibarıyla Samsun'daki eski bir Fransız okulu binasına yerleşmiştir (Hergüner, 1992, 48). Müfreme Komutanlığına zaman içerisinde kuruluş amacı dışında şehrin kıyı savunması, devriye, karakol ve Pontus Rum Devleti kurmak isteyen çetelerle mücadele gibi görevler verilmiştir (*Türk İstiklal Harbi*, 1964, 21). Bu kapsamda Samsun Bahriye Müfreme Komutanlığından muharip kuvvet olarak da faydalanılacağından Müfreme Komutanlığı, dört bölüklü bir tabur şeklinde teşkilatlandırılmış ve harekât yönünden Samsun'da bulunan XV. Kolordu Komutanlığı'na bağlı olarak görev yapmıştır (Nutku, 1962, 123).⁴ Komutanlığın ihtiyacı olan erat, Samsun'dan, Hopa ve Akçakoca istikametlerine yollanan subaylar ve sonra da liman reisleri aracılığıyla sağlanarak, Müfreme emrinde toplanmıştır (Işın, 1946, 36).⁵ Bunun dışında Komutanlık tarafından İşgal Kuvvetlerinin Samsun bölgesinde yapabileceği olası bir denizden çıkarma harekâtına karşı da bir takım savunma tedbirleri alınmıştır. Samsun ve civarında kıyı savunması maksadıyla Sinop'taki Preveze gambotundan sahile çıkarılan bir kısım silah, teçhizat ve personelden faydalanılmıştır. 5 Ağustos 1920 tarihinde Preveze gambotundan gönderilen iki adet 4.7 cm.lik top bir kamyonla monte edilerek, Müfreme Komutanlığı emrinde seyyar batarya olarak kullanılmıştır. Yine Müfreme Komutanlığı envanterinde 30 mavzer tüfeğine ilave olarak Ankara'dan gönderilen 4 adet Belçika mavzeri ile 600 mermi ile 207 top mermisi bulunmaktaydı (Işın, 1946, 38). Gambotun Sovyet Rus limanı Novorossiysk'e hareketi üzerine Anadolu'da kalan Komutanı Binbaşı Hayrettin ve Binbaşı Hilmi Beyler de komutanlığının teşkilinde önemli görevler üstlenmişlerdir. 1920 yılının sonunda Kıdemli Yüzbaşı İbrahim Münir Beyin Trabzon Bahriye Kumandanlığına* atanması ile Samsun Bahriye Müfreme Komutanlığı görevini bir süreliğine Binbaşı Hilmi

³ Fakat müfremenin silah ve elbiseleri ve diğer birçok eksiği tamamlanamadığından erlerin bir kısmı mavi işbaşı elbisesi giyerken diğer bir kısmı da İngilizlerden alınan hâki elbiseleri giymek zorunda kalmışlardır.

⁴ İlk kuruluşta Birinci Bölük Komutanlığını Yüzbaşı Saim Kazım Bey, İkinci Bölük Komutanlığını Yüzbaşı Fehmi Rasih, Üçüncü Bölük Komutanlığını Yüzbaşı Faruk, Dördüncü Bölük Komutanlığını Üsteğmen, Eşref Beyler yapmışlardır.

⁵ Taburda çeşitli sınıf ve mesleklerde (Güverte, makine, elektrik, vs..) asker bulunması gerektiğinden Müfreme Komutanlığı emrinde görevli Yüzbaşı Lütfi Bey Samsun'dan doğu sınırına kadar ve Asteğmen Müfit Bey ise Samsun'dan Akçakoca'ya kadar olan bölgede asker toplamak ile görevlendirilmişlerdir.

* 21 Eylül 1920'de Sovyet Rus limanlarından Trabzon'a ve buradan Batı Cephesine gönderilmek üzere Karadeniz'in çeşitli limanlarına yapılan deniz taşımacılığını düzenlemek ve yönetmek üzere *Trabzon Kaçakçı Müfrezesi* kurulmuş ve hemen ardından Sovyet Rus limanlarından Trabzon'a silah ve cephane taşımacılığı başlamıştı. Bahse konu müfreme, 25 Ekim 1920 tarihinde *Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Müfrezesi*, 9 Şubat 1921'de ise faaliyetlerinin artması ile *Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı* adını almıştır. Milli Mücadele süresince lojistik deniz taşımacılığının gerçekleştirilmesinde hayati rol oynayan Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı, Sovyet Rus limanlarından gelen askerî yardımların boşaltma limanı olduğu gibi, batıya gönderilmesi konusunda yüküleme limanı olarak da büyük bir görev üstlenmiştir.

Bey, ardından da 11 Aralık 1920 tarihi itibarıyla Binbaşı Hayrettin Bey yürütmüştür (Atabey, 2006, 77-78). Komutanlık, Deniz Er Eğitim Birliği olarak göreve yönelik gerçekçi bir eğitim ve öğretim müfredatı uygulamış ve Amasra Bahriye Komutanlığı emrine verildiği Ekim 1922 ayına kadar 1026 deniz erini eğiterek, muhtelif deniz teşkilleri ve gemilere sevk etmiştir (*Türk İstiklal Harbi*, 1964, 22).⁶

2. Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı'na Bağlı Kuruluşlar:

2.1. Samsun Bahriye Mektebi

Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığına bağlı olarak 28 Mart 1921 tarihinde Samsun Bahriye Mektebi açılmıştır (Sarıhan,1995,469). Okul, Heybeliada'daki Bahriye Mektebi (Deniz Harp Okulu)'nden gizli yollarla kaçarak Milli Mücadele'ye katılmak üzere Anadolu'ya gelen tahsilleri eksik kalmış olan subay adaylarını yetiştirmek amacıyla kurulmuştur. Böylelikle Milli Hükümetin deniz subay ihtiyacının giderilmesi hedeflenmiştir. Okul, sekizi Teğmen ve biri Deniz Harp Okulu öğrencisinden ibaret öğrencisiyle Samsun'da eski bir Rum evinde eğitim ve öğretim faaliyetine başlamıştır. Mektebin komutanlığına Yenişehirli Binbaşı Alaettin Bey, komutan yardımcılığına Kıdemli Yüzbaşı Kenan Bey, Topçuluk hocalığına Yüzbaşı Şakir Bey, Gemicilik (Seyr-i Sefain) hocalığına ise Mahmut Hayrettin Bey tayin edilmiştir. Daha sonraları Okulun kurs müdürlüğüne Binbaşı İbrahim Rıza Bey atanmıştır (Nutku, 1962, 122; Işın, 1946, 58). 1921 yılının Nisan ayında İstanbul'da gizli örgüt olarak faaliyet gösteren Muavenet-i Bahriye Grubundan istenen on beş teğmenin 9 Mayıs 1921'de gizli yollardan katılmasıyla okulun öğrenci mevcudu artmıştır (Nutku, 1962, 25, 379).⁷ Okulun faaliyette olduğu sürede Anadolu'ya gelen deniz subaylarına çeşitli meslek kursları verilerek görev yerlerine gönderilmeleri sağlanmıştır. Ancak Milli Mücadele sırasında gerek subay ihtiyacı, gerekse de öğrencilerin fiilen harbe katılmak isteği nedeniyle okul, çok uzun ömürlü olmamıştır. 31 Mayıs 1921'de dört, 2 Haziran 1921'de iki teğmenin Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı emrine atanması ile eğitim ve öğretimine son veren okul, 25 Eylül 1921 tarihinde tamamen kapatılmıştır (*Türk İstiklal Harbi*, 1964, 32). Okuldaki diğer öğrencilerin bir kısmı Pontus Rum çeteleri ile mücadelede görev alırlarken, diğer bir kısmı ise, Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye Kara Cephelelerinde iştirak etmişlerdir.

2.2. Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığına Bağlı Mahkemeler

2.2.1. Ganaim-i Bahriye (Deniz Ganimetleri) Mahkemesi

Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığına bağlı olarak 1921 yılı başında iki mahkeme tesis edilmiştir. Bu mahkemelerden birincisi olan Ganaim-i Bahriye (Deniz Ganimetleri) Mahkemesi 17 Şubat 1921 tarihinde kurulmuştur (*Türk İstiklal Harbi*, 1964, 30). Bahse konu mahkeme, çeşitli zamanlarda Karadeniz'de el konulan veya ele geçirilen gemilerden elde edilen malzemelerin hukukî statüsünü ve kullanılma şeklini belirlemek amacıyla teşkil edilmiştir (Işın, 1946, 58). Bu mahkemenin başkanlığına Samsun Merkez Liman Reisi Hâkim Yarbay Ahmet Halis (Erülken) Bey getirilmiştir. Mahkemenin en kapsamlı çalışması Enosis (Trabzon) vapurunun zapt ve müsadere edilmesi sırasında olmuştur (ATASE Arşivi; Klasör:1259, Dosya:36-A, Belge No: 21).⁸ Bahse konu mahkeme zapt ve müsadere kanunu gereğince Enosis (Trabzon) vapurunun zapt ve müsadere edilmesinin uluslararası hukuka uygunluğunu teyit maksadıyla bir takım çalışmalar gerçekleştirmiştir (Nutku, 1962, 122). Bu kuruluşun varlığı sürdürülen mücadelenin bir hukuk düzenine dayandırıldığını göstermektedir (Öksüz, 2006, 58).

2.2.2. Samsun Bahriye Divan-ı Harbi Daimisi

Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığına bağlı olarak ikinci bir mahkeme olarak, Samsun Bahriye Divan-ı Harbi Daimisi 25 Nisan 1921 tarihinde teşkil edilmiştir. Bir savcı ve dört üyeden oluşan bahse konu mahkemenin savcılığını Deniz Hâkim Kıdemli Yüzbaşı Şükrü Bey, üyeliklerini ise Binbaşı Hayrettin, Binbaşı Muhittin, Binbaşı Hilmi ve Şevki Beyler yürütmüşlerdir. Bu mahkeme denizde işlenen suçları ve kıyıda Pontus çetelerine karşı yapılan mücadeleyi yasal hâle getirmek amacıyla kurulmuştur (Hergüner, 1992, 95). Bahse konu mahkemede görülen ilk dava Preveze ve Aydınreis gambotlarının Sovyet Rusya'da sancak

⁶ 1922 yılında Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı ile Ereğli Nakliyat-ı Bahriye Komutanlığı'nın Amasra'ya taşınması ile 16 Ekim 1922 tarihi itibarıyla Karadeniz'de Trabzon ve Amasra'da olmak üzere iki Bahriye Komutanlığı bulunmuştur.

⁷ İstanbul'da gizli olarak faaliyet gösteren Bahriye subaylarının teşkil ettiği Muavenet-i Bahriye Grubu (Bahriye Yardım Grubu), Milli Mücadele süresince başta Haliç ve Zeytinburnu olmak üzere İstanbul'un muhtelif bölgelerindeki ambar ve cephaneliklerde bulunan uçak, top, torpido ve mayın da dahil olmak üzere her türlü harp malzemesini gizli olarak, işgal kuvvetlerinin önleyici tedbirlerine rağmen kaçıran malzemesi sivil motorlar, yerli, yabancı bandıralı gemiler ile Akçakoca, Ereğli, İnebolu ve Samsun bölgelerine nakletmiştir. Bu Grup, deniz subaylarını, eğitilmiş deniz erlerini ve gönüllü olarak Milli Mücadele'ye katılmak isteyenleri, Müttefik Donanmanın kontrol mekanizmalarını aşarak özel yollarla Anadolu'ya kaçırmıştır. Bu bağlamda on beş kişilik teğmen kafilesini Samsun'daki Bahriye Mektebine sevk etme görevi Bahriye Dairesi Reisliği tarafından Muavenet-i Bahriye Grubuna verilmiştir. Bu kafile, sahte hüviyetler düzenlenerek 15 Şubat 1921 günü İstanbul'dan Gülnihal vapuru ile yola çıkmıştır.

⁸ 950 ton, 6-7 mil süratinde olan "Enosis" adlı Yunan vapuru, 26 Nisan 1922 tarihinde 1 ve 2 numaralı motor gambotlar tarafından ele geçirilmiş ve "Trabzon" adını alarak Trabzon Nakliyat-ı Bahriye Kumandanlığı emrinde hizmet vermiştir.

değiştirmesine rıza gösteren subayların cezalandırılması ile ilgilidir. Bu davada yargılanan komutan vekili Albay Mithat (Işın) Bey suçsuz bulunmuştur. Mahkemenin baktığı diğer bir dava ise 1922 yılının Nisan ayında zapt ve müsadere edilen Enosis adlı Yunan şilebindeki altınların bir kısmının zimmete geçirilmesi ile ilgilidir. Bu gemide bulunan altınların bir kısmını zimmetine geçirmekle suçlanan Yüzbaşı Necati (Amiral Özdeniz) Bey görülen dava sonucunda 1923 yılında suçsuz bulunmuştur. Bahse konu mahkemede görülen üçüncü ve sonuncu dava ise komünistlik propagandası yaptıkları gerekçesiyle yargılanan Hava Yüzbaşı Kırmızı Hüseyin ve Makine Yüzbaşı Zühtü'nün suçlu bulunarak, cezalandırılmasıdır. Ayrıca Şahin şilebinin Amasra mendireğinde fırtına nedeni ile batması sırasında komutan vekili olan Yüzbaşı Ruhi Efendinin bu olayda suçu sabit görülmeyip 22 Nisan 1924'te beraat ettirilmiştir (Nutku, 1962, 123; *Türk İstiklal Harbi*, 1964, 30; Hergüner, 1992, 96-97). Bu mahkemeler, bölgede faaliyet gösteren Pontus Rum çetelerinin yok edilmesinde ve yasa dışı hareketi önlemede etkili olduğu gibi TBMM sınırları dahilinde deniz birliklerindeki askerî suçları da karara bağlama noktasında büyük önem arz etmişlerdir (Bargut, 2000, 114).

2.3. Samsun Sıhhiye Müfettişliği

Ankara'da faaliyet gösteren Umur-ı Bahriye Müdürlüğünün kurulmasından beş ay sonra 20 Aralık 1920 tarihinde Altıncı Şubesi olarak Sıhhiye Şubesi teşkil edilmiştir. Ancak bahse konu şubenin görev yeri daima Samsun olmuştur. Doktor Albay Fuat Beyin müdürlüğünü yürüttüğü bu şube, bölgedeki sağlık hizmetlerini yürütülmesinden sorumlu olmuştur. Aynı zamanda Samsun'da yürütülen er eğitimleri sırasında bir kısım personele sağlık derslerinin verilmesini sağlamıştır (Nutku, 1962, 122; Hergüner, 1992, 97-98).

2.4. Er Eğitim Birliği

Deniz subay ve eratının karada kullanım yeri olmadığından 1919 ve 1920 yılı başlarında Deniz sınıfı er silah altına alınmamıştır. Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığının kuruluşunu müteakip gönüllüler, İstanbul'dan izinli veyahut firari deniz erleri ile askerlik şubelerinin gönderdiği yükümlüler Samsun'da eğitilmişlerdir. Milli Mücadele süresince deniz er eğitim merkezi hâline gelen Bahriye Komutanlığında 1026 erin eğitimi tamamlanarak, görev yerlerine gönderilmiştir. Eğitimler sırasında piyadecilik, okuma, yazma, matematik, işaret, gemicilik ve sıhhiye dersleri verilmiştir (Işın, 1946, 58; Hergüner, 1992, 98).

3. Milli Mücadele Yıllarında Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı'nın Faaliyetleri

3.1. Deniz Hizmetleri

Milli Mücadelenin başlangıç noktası olan Samsun, savaş süresince Milli Hükümet'in önemli bir liman şehri olarak olağanüstü zor koşullarda denizden sürdürülen lojistik taşımacılığın düğüm noktalarından biri konumunda bulunmuştur. Şehir, Batı Cephesi'ni desteklemek üzere çeşitli silah, teçhizat, cephane, yiyecek ve giyecek malzemesinin bir nevi deposu konumunda olduğundan dolayı, bölgeye karşı denizden yapılabilecek askerî bir harekât, bu cephenin lojistik yönden desteklenmesine büyük bir darbe indirebilirdi. Bu sebeple elde bulunan ve elde edilen toplar ve silahlar önemine göre, öncelikli olarak liman şehirlerine ve kıyılara yerleştirilip, herhangi bir çıkarma hareketine karşı konuşlandırılmıştır. Bu bağlamda Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı, bir yandan yükleme ve boşaltma hizmetleri ile silah ve malzeme depolarının muhafazasını sağlarken diğer taraftan, denizden olası bir saldırıya karşı Samsun kıyı şeridini güvenlik altına almıştır. Bundan başka, Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı elde bulunan gemilerin bakım ve onarımları, küçük çaplı tersane hizmetleri, kıyı birliklerinin deniz toplarıyla güçlendirilmesi, mayın avcılığı, devriye, keşif ve istihbarat görevlerini de büyük bir başarıyla ifa etmiştir.

Milli Mücadele süresince Liman Reislikleri Anadolu'daki Cephelerin desteklenmesi gibi çok önemli görevler üstlenmişlerdir. Milli Mücadele süresince Umur-ı Bahriye Müdürlüğü, Karadeniz'de iki ayrı sorumluluk sahası tesis etmiştir. İlk olarak Hopa'dan İnebolu'ya kadar uzanan bölge; Samsun Merkez Liman Reisliği emrinde, İnebolu'dan başlayarak Batı'ya doğru uzanan bölge Zonguldak Merkez Liman Reisliği emrinde bulunmuştur. Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığının deniz faaliyetlerini Samsun Merkez Liman Reisliği yürütmüştür. Samsun Merkez Liman Reisliğine bağlı olarak Hopa'dan İnebolu'ya kadar olan uzanan bölgede toplamda yirmi adet liman reisliği bulunmuştur. Bunlar; Hopa, Atine (Pazar), Mapavri (Çayeli), Rize, Of, Sürmene, Araklı, Trabzon, Polathane, Büyükliman, Görele, Tirebolu, Giresun, Ordu, Vona (Perşembe), Fatsa, Ünye, Terme, Gerze, Sinop Liman Reislikleridir (ATASE Arşivi; Klasör No:70, Dosya:35, Fihrist No: 5-5). Yine Milli Mücadele döneminde ağırlıklı olarak İngiliz ve Yunan gemilerinden oluşan İşgal Filosunun 1921 yılında Karadeniz'de faaliyetlerini artırmaları; Sovyet Rusya ve İstanbul'dan yapılan lojistik taşımacılığı engelleme çabaları üzerine Liman Reisliklerinin faaliyetleri yetersiz kaldığından dolayı, lojistik taşımacılığı gerçekleştiren gemilerin güvenliğinin sağlanması amacıyla, Umur-ı Bahriye Müdürlüğü tarafından özellikle Karadeniz kıyılarında 1921 yılının Haziran ayından itibaren birçok "Kıyı Gözetleme

İstasyonu" kurulmuştur (ATASE Arşivi; Klasör:63, Dosya:8, Belge No:17: Işın, 1946, 60).⁹ Bu istasyonlar, İşgal Kuvvetlerine ait gemilerin hareketlerini gözetleyerek liman reislikleri aracılığıyla Bahriye Komutanlıklarına ve Bahriye Dairesine bildirme noktasında önemli görevler icra etmişlerdir.

Karadeniz, özellikle 1921 ve 1922 yılı içinde Türk ordusunun Batı Cephesi'nde Yunanlılara karşı verdiği savaşta onun ikmal kaynağı olmuş, Karadeniz kıyılarında güvenliği tam olarak sağlayacak yeterli güç yokken, bölgeden Batı Cephesi'ne devamlı asker, silah, cephaneye sevki yapılabilmisti. Bu dönemde Trabzon, Rusya limanlarından gelen yardımların boşaltma limanı olduğu gibi, batıya gönderilmesi konusunda yükleme limanı olarak da büyük bir görev üstlenmişti. Trabzon'dan yüklenen silah ve cephanenin boşaltıldığı limanlar da, İnebolu, Samsun, Amasra limanlarıydı ve bunların güvenliği için daha fazla önlem alınıyordu. İstanbul'daki Zeytinburnu ile diğer ambar ve depolardan Bahriye subaylarının teşkil ettiği Muavenet-i Bahriye Grubu tarafından kaçırılan cephaneye ve harp malzemesi sivil motorlar, yerli, yabancı bandıralı gemiler ile Akçakoca, Ereğli, İnebolu ve Samsun bölgelerine transfer edilmiştir. Batı cephesinde kazanılan İnönü zaferleri üzerine 1921 yılının Mart ayında başlayan ve yaz aylarında giderek artan Yunan ablukası sebebiyle Haziran ve Temmuz aylarında Batı Karadeniz'e yapılan taşımacılık faaliyetlerinde büyük bir azalma yaşanmıştır. Bu durumda Samsun limanına gelen motorların yüklerini ablukadan daha az etkilenen Terme'ye boşaltması için 1921 yılı Eylül ayı sonunda Terme'de bir iskele komutanlığı tesis edilmiştir (Doğanay, 2001, 292; Hergüner, 1992, 130). İnebolu ise Milli Mücadele'nin çeşitli yörelerden ve özellikle Rusya'dan gelen silah, cephaneye, araç ve gereçlerin boşaltıldığı liman olarak büyük önem arz etmiştir. Buraya gelen Türk ve yabancı bandıralı gemiler, İnebolu'daki Mavnalar Derneği'ne ait küçük tekneler ile çok süratli bir şekilde boşaltılmaktaydı. Kara yolu ile de Batı Cephesi'ne bağlantısı olan bu limanın 1921 yılında önemi daha da çok artmış, İnebolu kara ve deniz taşımacılığı için bir terminal noktası olmuştur. Bu noktada Pontus Rum çetelerinin tehditlerine maruz kalan Samsun, güvenlik açısından ikinci planda kalmıştır (Bayar, 1945, 37).¹⁰ 1922 yılı başında Büyük Taarruz'da kullanılmak üzere Almanya'dan satın alınan 29 adet uçak Rusların Baltık limanlarından birine çıkartılmış sandıklar içerisinde tren yolu ile Novrosiski'ye ve buradan da Şahin vapuru ile Samsun'a nakledilmişlerdir.

3.2. Pontus Rum Çeteleri Mücadele

Samsun Bahriye Müfrezesi Komutanlığının en büyük faaliyetlerinden biri de Pontus Rum Devleti'ni kurmayı amaçlayan Rum çetelerle mücadele olmuştur. Batum'dan İnebolu'ya kadar geniş bir alanı kapsayan bir bölgede Pontus Devleti'ni kurmayı amaçlayan Rumlar, mütarekeyi takip eden günlerde İtilaf Devletlerinin desteğini arkasına alarak açıktan açığa faaliyete geçmişlerdir. Şöyle ki, Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıktığında şehir Pontus-Rum çetelerine örtülü destek sağlayan İngiliz askerlerinin işgali altındaydı. İngiltere, Karadeniz Orduları Kumandanı General Milne vasıtasıyla 9 Mart 1919'da Samsun'a 200 kişilik bir askerî kuvvet çıkarmış, daha sonra bu miktarı az bularak bölgedeki Hristiyanların güvenliğini sağlamak bahanesi ile 17 Mayıs 1919'da Samsun'a 100 asker daha çıkarmıştı (Okur, 2000, 299-301). Pontus Rum çeteleri ile mücadelenin ağırlık merkezini Samsun oluşturmuştur. Samsun şehrinin iç güvenliğinin sağlanması ve aynı zamanda Rum ve Ermeni çetelerine karşı sürekli ve etkin bir mücadele verilmesi, Bahriye Müfrezesi Komutanlığı kurulmasının en önemli sebeplerinden biridir. Komutanlık etkin olarak faaliyete geçtiği 1920 yılı sonlarında Kıyı karakolları ve denizde faaliyet gösteren Pontus Rum çeteleri ve bunları taşıyan kayık ve motorlara karşı sıkı bir mücadeleye başlamıştır (ATASE Arşivi; Klasör:1259, Dosya:36-A, Belge No: 36-1).¹¹ 1920 yılı sonlarında bu çeteler yirmi beş bin kişilik bir güce ulaşmış bulunuyordu. Samsun bölgesinin asayişinden Albay Cemil Cahit Bey emrindeki 15. Tümen Komutanlığı sorumlu bulunmaktaydı. Kara harekâtı bakımından da iyice yetişmiş, tecrübe kazanmış bir durumda gelen Samsun Bahriye Müfrezesi, birçok defa şehirde ve şehrin dışında dağlardaki Türk köylerinde Pontus Rum çeteleri ile mücadele ederek, büyük oranda disiplin ve asayişi sağlamıştır (Işın, 1946, 104). Müfrezesi Komutanlığının piyade silahları, bu mücadele kapsamında artırılırken, bir piyade taburu ile takviye edilen Samsun Bahriye Müfrezesi, Pontus Rum çetelerini neredeyse bir yıl içerisinde bölgedeki XV. Tümen ile koordineli bir şekilde etkisiz hâle getirmiştir (Bayar, 1945, 49). Bir piyade taburu ile takviye edilen

⁹ Denizden taşımacılığı gerçekleştiren gemilerin güvenliğinin sağlanması amacıyla, Karadeniz kıyılarında, 1921 yılının Haziran ayında Amasra, Kerempe Burnu (Cide), Baba Burnu (Kdz. Ereğli), Sinop, İnce Burun (Sinop), Samsun (Papaz Burnu), Kale Mevkii (Giresun), Apsalah (Hopa), Kemer Burnu (Pazar) olmak üzere dokuz adet Kıyı Gözetleme İstasyonu kurulmuştur. [Bu istasyonların tesis edilmesine dair Milli Müdafaa Vekâletinden Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Reisliğine yazılan bir telgrafta şöyledir; "Düşman gemilerinin Karadeniz'de vaki olan faaliyetini tarassud vazifesinin daha esaslı bir surette icrası lüzumunu hâsıl olduğundan Karadeniz'in münasip noktalarında ve bilhassa Kerempe Burnu'nda Ereğli, Sinop ve Samsun'da bir Bahriye Zabiti nezaretinde birer tarassud istasyonu tesisini rica ederim".

¹⁰ İnebolu'yu korumak için bu şehrin yirmi mil kadar batısında bulunan Amasra bir üs haline getirilmişti. Samsun ise, batıdan gelecek bir saldırıya karşı nakliyat merkezi olan Trabzon'u korumakla mükellefti.

¹¹ 170 kadar Pontus Rum eşkiyasının Samsun sahiline çıktığına dair 1 Eylül 1921 tarihli belge.

Samsun Bahriye Müfrezesi, Jandarma Birliklerinin de katılımı ile Samsun ve civarında kırsal kesimde faaliyet gösteren Pontus Rum çetelerine karşı otuzdan fazla takip harekâtı gerçekleştirmiş ve büyük çatışmaların sonunda 25-100 kişilik birliklerin giriştiği baskınlar sonucunda bu çeteler etkisiz hâle getirilmiştir (Şahin, 1999, 54). Kara birliklerinde piyade eğitimi görmüş olan Üsteğmen Zeki Taftil Enveri komutasında kurulan bir bölük ile Pontus çeteleri ile mücadelede de büyük başarılar kazanılmış ve Teğmen Enveri bu başarılarından ötürü istiklal madalyası ile ödüllendirilmiştir (Polat-Atabey, 2008, 123).

Pontus Rum çetelerinin denizyolu ile de beslenmesine engel olunmuştur. Aydınreis ve Preveze gambotları da Yunan emelleri ile orantılı, çeşitli siyasal ve ideolojik hedefler peşindeki Pontus Rum çetelerine karşı mücadeleye denizden aktif olarak katılmışlardır. Gambotların Karadeniz'de buldukları süre zarfında Osmanlı Devleti'nin parçalanmasından yararlanmak üzere Karadeniz kıyılarında Pontus Rum Devleti'nin kurulmasına yönelik Pontus Rum çetecilere karşı bölgedeki diğer Milis Kuvvetleri ile birlikte kaçakçılık ve çetecilik faaliyetlerine karşı koymada büyük katkıları olmuştur. Bu gambotlar gözetleme ve karakol görevini Karadeniz kıyı şeridi üzerinde yoğunlaştırmak suretiyle bölgenin emniyetini sağlarken, aynı zamanda ülke dışından deniz yolu ile gelme ülke dışına kaçma girişiminde bulunan çetelere karşı da etkin bir mücadele vermiştir. Bu mücadelede Alemdar römorkörü* de önemli başarılar kazanmıştır. Ekim 1922'de Pontus çetelerini deniz yolu ile kaçırmaya teşebbüs eden iki motor içindeki 169 kişilik Abacı Yanko Pontus Rum çetesi Alemdar gemisi personeli tarafından Sinop açıklarında teslim alınmıştır. Yine Alemdar gemisi tarafından 1922 Aralık ayı sonunda Trabzon açıklarında Sarı Yani (Sarı Hafız) çetesini etkisiz hale getirerek ilgili makamlara teslim etmiştir (Bargut, 2000, 123). Netice itibarıyla Samsun Bahriye Müfrezesi, Yunan emelleri ile orantılı, çeşitli siyasal ve ideolojik hedefler peşindeki Pontus çetelerinin faaliyetlerini ve yöre halkına yapmış oldukları zulmü önce durdurmayı, sonra da tamamen yok etmeyi başarmıştır (Atabey, 2006, 200-201).

3.3. Samsun'un Yunanlılar Tarafından Denizden Bombardımanında Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı

Samsun, İç Anadolu ve özellikle Batı cephesine taşınmak için önemli nakliyatın indirildiği limanlardan biriydi. Yunanistan bu limanı işlemez duruma getirmek, buradaki malzemeyi tahrip etmek, Enosis vapurunun Türk denizcilerce ele geçirilmesine karşılık, buradaki Pontus çetelerine moral vermek ve kıskırtmak gibi amaçlarla 7 Haziran 1922'de Samsun'u bombardıman etmişti. 7 Haziran 1922 tarihinde Yunan harp gemilerinin Samsun'u bombardımanı esnasında Samsun şehrinin muhafaza ve inzibatıyla görevli bulunan Bahriye Müfreze Komutanlığına şehri müdafaa etmek noktasında büyük hizmetler düşmüştür. Bahriye Müfrezesi, Yunan harp gemilerinin Samsun'u bombardımanında kıyıları tutmuş, herhangi bir çıkarmayı önlemek için gerekli tedbirleri almıştır. Bilindiği üzere Karadeniz kıyıları Mondros Mütarekesini müteakiben İşgal Devletleri'nin kontrolündeydi ve bazı önemli noktalar işgal edilmiş bulunuyordu. Bu dönemde İşgal Filoları tarafından Karadeniz'deki deniz nakliyatını kesin olarak engellemesi maksadıyla, Yunanistan'a büyük destek sağlanmış ve teşvik edilmiştir. Yunan filosu tarafından İstanbul'dan ve Sovyet Rusya'dan gizli yollarla gelen malzemenin Anadolu'ya çıkış kapısı olan İnebolu, 9 Haziran 1921'de; Terme ise 1 Eylül 1921'de bombardıman edilmiştir. 23 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihleri arasında gerçekleşen Sakarya Meydan Muharebesinde Yunan Ordusu'na ağır bir darbe indiren Türk Ordusu, Yunanlıları Eskişehir-Afyon hattına geri çekilmek zorunda bırakmıştı. Yunan Hükümeti içine düşmüş olduğu bu kötü durumdan kurtulmak, ordu ve donanmasının moralini yükseltmek amacıyla, uzun planlamalardan sonra Samsun'u denizden bombardıman etme ve bu bölgede güç gösterisi yapma kararı almıştır. 7 Haziran 1922'de Samsun şehri denizden bombardımanı esnasında Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı XV. Tümen Komutanlığı ile koordineli çalışarak Yunan askerlerinin kıyıya çıkmasına engel olmuştur. 7 Haziran 1922 tarihinde Averoff ve Kılış zırhlıları, Panter ve Leon muhripleri ile iki yardımcı kruvazör ve dört mayın arama ve tarama gemisinden oluşan Yunan Filosunun, Samsun önlerinde görülmesiyle Samsun şehri müdafaa etmek için silahlı ve iyi talim görmüş deniz erleri kademeli bir şekilde şehrin içinde mevzi alırken, doğudaki burundan batıdaki Fener Burnu'na kadar Bahriye taburunun dört bölüğü de kıyı boyunca yayılmıştır. Tümen kışkırtıcı tepelerde mevzilerine yerleşirken, seyyar top bataryaları da hâkim tepelere sevk edilmiştir. Bombardıman esnasında şehirde sıkıyönetim ilan edilerek, sokağa çıkma yasağı getirilmiştir. O sırada Samsun'da, Ankara'ya sevk edilmek üzere çok miktarda cephaneye mevcut iken depolar da mayın silahıyla dolu bir durumdaydı. Saat 14.20'de Yunan Averoff zırhlısı tarafından kurusıkı bir top atışı yapılmasının ardından asıl bombardıman saat 14.30'da başlamıştır (DABCA, HR. İM.6042).¹² Saat

* Alemdar Römorkörü: 23 Ocak 1921 tarihinde İstanbul'dan kaçarak Anadolu Donanmasına katılan 362 tonluk, 10 mil sürat yapabilen bir kurtarma gemisidir.

¹² TBMM Hükümetinin Karadeniz'deki Yunan Filosunun Samsun'un sahil şeridini bombardımanının tüm devletler nezdinde protestosu- 8 Haziran 1922.

15.00 itibari ile Yunan Filosu, hedef olarak şehrin batısındaki Rusya'ya ait yakıt depolarını, merkezde bulunan Amerika ve Hollanda'ya ait tütün depolarını, Hükümet Konağı'nı ve sahil şeridinde yakın bölgelerde bulunan askeri depoları hedef almıştır. Bombardıman nedeniyle saat 15.30'da Rusya'ya ait yakıt depolarında patlamalar olmuş, bazı askeri malzeme depolarında yangın çıkmaya başlamıştır. Yunan Filosu, uluslararası hukuk kurallarına aykırı olarak icra ettiği bombardımana iki buçuk saat süreyle aralıksız olarak devam etmiş, muhtelif çapta 548 mermi atmış ve saat 17.30 itibariyle Bahriye Müfreze Komutanlığına ait bit topçu bataryasının bir mermisinin düşman kruvazörünün güvertesine isabet etmesiyle bombardıman son bulmuştur. Samsun'un bombardımanı Yunanlıların gerek can kaybı ve gerekse maddi hasar yönünden Türk limanlarına vermiş oldukları zararların en büyüğü olması açısından önem arz etmektedir. Bu bombardıman esnasında Samsun şehrinin korunmasından ve inzibatından sorumlu bulunan Samsun Bahriye Müfrezesine ait birlikler kıyıları tutmuş, iskele ve kıyıdaki askeri malzemenin güvenli alanlara naklini sağlamıştır (Nutku,1962, 41, 61-62).

Sonuç

Çalışmada, Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığının teşkil süreci, faaliyetleri ve Milli Mücadeleye olan katkısı ele alınmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'dan başlatmış olduğu Milli Mücadele'nin deniz cephesi de Karadeniz olmuştur. 1920 yılı itibariyle Karadeniz'de deniz teşkilatının oluşturulmasına ağırlık verilmiştir. Bu dönemde denizcilik faaliyetlerinin temel hedefi kara muharebelerine personel ve lojistik desteğin sağlanmasıdır. Bu ana hedef elde edilmiştir. Bilindiği üzere Karadeniz, Milli Mücadele'nin kaderini belirleyen ana eksen olmuş ve Sovyetler Birliği tarafından özellikle Birinci İnönü Savaşı'ndan elde edilen askeri başarıdan sonra artarak devam eden denizden lojistik desteğin naklinde büyük rol oynamıştır. Milli Mücadelenin başlangıç noktası olan Samsun ise Trabzon ve İnebolu ile birlikte İstanbul ve Sovyet Rusya'dan gelecek ve Anadolu'ya yapılacak her türlü yardımın giriş-çıkış merkezi olarak önemli görevler üstlenmiştir. TBMM'nin teşkil edilmesinden sonra her türlü deniz faaliyetinin koordinesini sağlamak amacıyla Umur-ı Bahriye Müdürlüğü'nün kurulmasını takiben Karadeniz'de teşkil edilen ilk deniz birliği Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığıdır. Milli Müdafaa Vekâletinin 21 Temmuz 1920 tarihli emri ile kurulmuş olan Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı, mühimmat, silah ve malzeme depolarının muhafazasını sağlamak; kıyıyı gözetlemek, şehirdeki ve kırsaldaki Pontus-Rum çeteleri ile mücadele etmek; aynı zamanda Anadolu'da kurulmakta olan bütün deniz kuruluşlarının ve gemilerin gereksinim duyduğu erlerin eğitimini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. Muharip kuvvet olarak da büyük hizmetler ifa eden Samsun Bahriye Müfreze Komutanlığı, Bahriye Mektebi, Divan-ı Harbi Daimisi, Ganaim-i Bahriye Mahkemesi ve Yükleme ve Boşaltma Hizmetleri ile mühimmat, silah ve malzeme depolarının muhafazasının, Samsun sahil şeridinin güvenlik ve asayişini sağlanmasının, Sarı Yani ve Abacı Yanko gibi Pontus Rum çetelerinin gücünün kırılma noktasında önemli başarılar kaydetmiştir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Arşivi

İstiklal Harbi Deniz Harekâtı Koleksiyonu

Klasör 63, Dosya:8, Belge No:17.

Klasör 65, Dosya:16, Fihrist No:4-63.

Klasör 70, Dosya:35, Fihrist No:5/5.

Klasör:1259, Dosya:36-A, Fihrist No: 21.

Klasör:1259, Dosya:36, Fihrist No: 36-1.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (DABCA)

HR. İM.6042.

Başvuru Eserleri

Atabey, Figen (2006). *Karadeniz'de Türk Donanması (Birinci Dünya Harbi ve Milli Mücadele Dönemi)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Bargut, Şemsettin (2000). *I. Dünya Harbi'nde ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk Deniz Harekâtı*. Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Basımevi.

Bayar, Methi (1945). *İstiklâl Savaşı'nda Türk Denizcileri*. İstanbul: Kenan Matbaası.

Bozkurt, Kemalettin (1943). *İstiklal Savaşı Hatıraları, Samsun Şehrinin Bombardımanı*. *Deniz Mecmuası*, 368, 24-28.

Büyüktuğrul, Afif (1977). *Osmanlı Deniz Harp Tarihi*. C. V. İstanbul: Deniz Basımevi.

Doğanay, Rahmi (2001). *Milli Mücadelede Karadeniz (1919-1922)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (1965). 52, Belge No.1192.

Harp Tarihi Vesikaları Dergisi (1967). 59, Belge No.1351.

- Hergüner, Mustafa (1992). *Kurtuluş Savaşı'nda Denizciliğimiz*. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Işın, Mithat (1946). *İstiklal Harbi Deniz Cephesi*. İstanbul: Deniz Matbaası.
- Nutku, Emrullah (1962). Bahriye Dairesi. *Yakın Tarihimiz*, 17, 121-123.
- Nutku, Emrullah (1962). İstiklal Savaşı'nda Denizciler. *Yakın Tarihimiz*, 25, 379-380.
- Nutku, Emrullah (1962). Samsun'un Bombardımanı ve Kahramanlık Yarışı. *Yakın Tarihimiz*, 41, 60-61.
- Okur, Mehmet (2006). *Milli Mücadele'de Karadeniz Bölgesi'ne Yönelik İngiliz Faaliyetleri*. Ankara: Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayını.
- Okur, Mehmet (2000). Milli Mücadele Döneminde İngilizlerin Samsun'daki Faaliyetleri ve Bölgeyi Tahliyeleri. *19 Mayıs ve Milli Mücadele'de Samsun Sempozyumu (20-22 Mayıs 1999) Bildiri Kitabı*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 299-313.
- Öksüz, Hikmet (2006). Kurtuluş Savaşı Sırasında Türk Deniz Kuvvetleri'nin Durumu ve Milli Mücadele'ye Katkıları. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 164, 55-74.
- Özel, Sabahattin (2012). *Milli Mücadele'de Trabzon*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Polat Soner - Atabey Figen (2008). *İstiklal Harbi'nde Bahriyemiz*. Ankara: Dz. K.K. Iığı Yayını.
- Sarıhan, Zeki (1995). *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*. C. III, Ankara: TTK Basımevi.
- Şahin, Sinan (1999). *Kurtuluş Savaşı'nda Türk Bahriyesinin Deniz Harekât ve Faaliyetleri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Tevetoğlu, Fethi (1991). *Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar*. Ankara: TTK Basımevi.
- Türk İstiklal Harbi (1964)*. C. V. (*Deniz Cephesi ve Hava Harekâtı*), Ankara: Genelkurmay Basımevi.